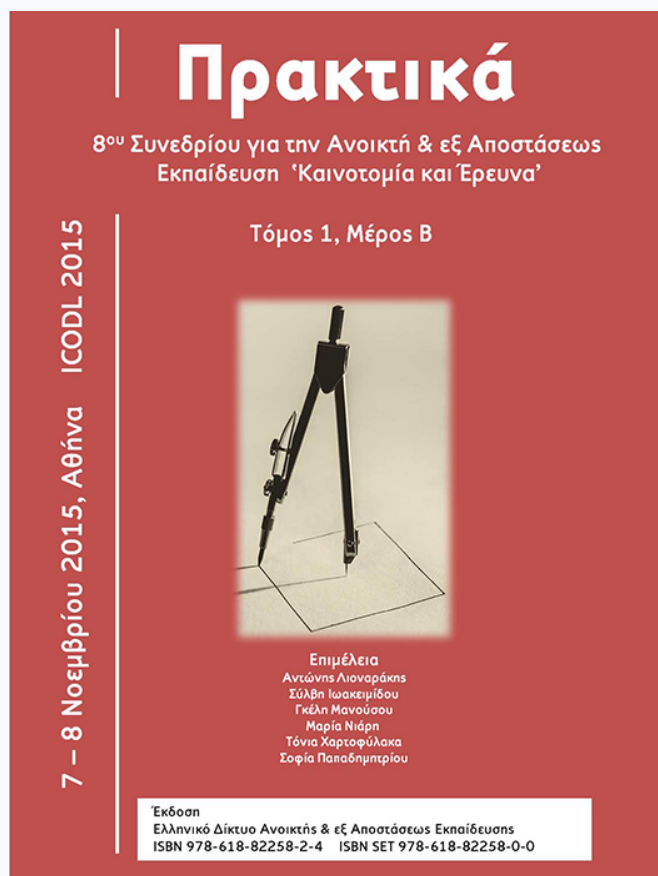

Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Τόμ. 8, Αρ. 4B (2015)

Καινοτομία & Έρευνα στην Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση & στις Τεχνολογίες Πληροφορίας & Επικοινωνίας

Δημιουργική μάθηση μέσα από την οπτική αφήγηση. Η παράλληλη πορεία της Σκέψης και της Τέχνης μέσα από μια διαδικτυακή διήγηση

Ευαγγελία Κυριτσοπούλου

doi: [10.12681/icodl.61](https://doi.org/10.12681/icodl.61)

Δημιουργική μάθηση μέσα από την οπτική αφήγηση.
Η παράλληλη πορεία της Σκέψης και της Τέχνης μέσα από μια διαδικτυακή διήγηση

Creative learning through visual storytelling.
The parallel courses of thought and art through a web-based narration

Ευαγγελία Κυριτσοπούλου

Postgraduate student, University of Athens, Adult trainer, Art Teacher

M.A. Adult Education/Lifelong Learning, M.A. Design

elole8@yahoo.gr

Abstract

The paper focuses on the attempt to visualize broad, complicated subjects and concepts of various disciplines, using art and design. Through the example of a web-based narration, about ‘The Parallel Courses of Thought and Art’, from the ancient world to the 19th century, will be explored the potential of an informal, open learning approach.

The point of this narration is the development of a digital collage with a function of a reflective encyclopaedia.

On the basic structure, the narrative is divided into three individual periods, which are expressed visually by three environments with different aesthetic and visual characteristics:

1. The era of Nature,
2. The era of God, and
3. The era of Human.

For the creation of the storytelling are being included specific graphic- and web-design programmes that allow unlimited horizontal and vertical scroll and a multi-layered narration. The component elements (photos, sketches, collages, computer graphics, videos, audio etc.) have been edited with creative computer programmes. The theoretical basis derives mainly from Mezirow’s ‘Transformation Theory’, Arnheim’s ‘Visual Thinking’ and Gardner’s ‘Multiple Intelligences’.

The narrative has no end and continues to develop as an interdisciplinary project subjected to continuous editing.

Key-words: *visual storytelling, online learning, art and design, adult learning, visual communication, creativity, visual thinking, transformative theory, multiple intelligences, educational design*

Περίληψη

Η εργασία εστιάζει στην προσπάθεια να οπτικοποιηθούν έννοιες και εκπαιδευτικά περιεχόμενα, τα οποία έχουν μεγάλο εύρος και πολυπλοκότητα και που προέρχονται από διαφορετικές επιστημονικές περιοχές με τη βοήθεια της τέχνης και του design. Με αφορμή την διαδικτυακή αφήγηση με θέμα την ‘Παράλληλη πορεία της Σκέψης και της Τέχνης’ από την αρχαιότητα μέχρι τον 19^ο αιώνα, θα εξερευνηθούν οι δυνατότητες μιας πρότασης για άνοικτη, άτυπη μάθησης στο διαδίκτυο. Ο σκοπός της

διήγησης είναι η ανάπτυξη ενός ψηφιακού κολάζ που θα έχει τη λειτουργία μιας αναστοχαστικής εγκυκλοπαίδειας.

Στη βασική της δομή, η αφήγηση χωρίζεται σε τρεις ξεχωριστές ενότητες, οι οποίες αναπτύσσονται οπτικά μέσα από τρία περιβάλλοντα με διαφορετικά αισθητικά και οπτικά στοιχεία:

- Την εποχή της Φύσης
- Την εποχή του Θεού και
- Την εποχή του Ανθρώπου

Για την δημιουργία της αφήγησης χρησιμοποιήθηκαν συγκεκριμένα προγράμματα γραφικών και πολυμεσικών εφαρμογών, τα οποία επιτρέπουν απεριόριστη οριζόντια και κάθετη κύλιση (scrolling) και την ανάπτυξη μιας αφήγησης πολλών επιπέδων. Τα συστατικά στοιχεία (φωτογραφίες, σκίτσα, κολάζ, γραφικά, βίντεο και ηχητικά) έχουν δεχθεί επεξεργασία με δημιουργικά υπολογιστικά προγράμματα. Το θεωρητικό υπόβαθρο προέρχεται από την Μετασχηματιστική θεωρία του Mezirow, την Οπτική Σκέψη του Arheim και τη Θεωρία της Πολλαπλής Νοημοσύνης του Gardner.

Η αφήγηση δεν επιδίδεται να φτάσει σε μια τελική μορφή αλλά βρίσκεται υπό συνεχή επεξεργασία μέσα από την αξιοποίηση διαφορετικών επιστημονικών και καλλιτεχνικών προσεγγίσεων.

Λέξεις-κλειδιά: οπτική αφήγηση, διαδικτυακή μάθηση, τέχνη και σχεδιασμός, μάθηση ενηλίκων, οπτική επικοινωνία, δημιουργικότητα, οπτική σκέψη, θεωρία της μετασχηματίζουσας μάθησης, πολλαπλή νοημοσύνη, εκπαιδευτικός σχεδιασμός

Στην εποχή μας που τα όρια μεταξύ παιδείας και τέχνης, εκπαιδευτή και εκπαιδευόμενου, αμβλύνονται ή καθορίζονται εκ νέου, ο καθένας αποκτά την ευθύνη διαχείρισης της γνώσης. Η προβληματική, εντός της οποίας κινείται η παρούσα εργασία, εντοπίζεται στην προσπάθεια να αναδειχθούν ολιστικοί τρόποι μάθησης μέσα από την τέχνη, σε συνδυασμό με τις δυνατότητες που προσφέρει η τεχνολογία και η διεπιστημονικότητα. Στη σημερινή ‘εποχή του νου’ (Conceptual Age) η ολιστική προσέγγιση αναφέρεται στη δυνατότητα σχεδιασμού (design). Πρόκειται για μια σημαντική λειτουργία, η οποία σχετίζεται με το δεξί εγκεφαλικό ημισφαίριο, το οποίο ελέγχει τη δημιουργική, πρωτότυπη σκέψη. Μέχρι σήμερα, η τυπική εκπαίδευση, αλλά και ο τρόπος με τον οποίο είναι δομημένη η ζωή, αναδεικνύει και αξιοποιεί τις δυνατότητες που συνδέονται με το αριστερό ημισφαίριο του εγκεφάλου, δηλαδή τη λογική, αναλυτική σκέψη, την εκτέλεση εντολών κ.α.

Στο πλαίσιο μιας εποχής, που έχει παρέλθει και που το ζητούμενο ήταν η εστίαση σε επιμέρους ζητήματα (εξειδίκευση, αυθεντία) αυτό ήταν αρκετό. Στις μέρες μας όμως, οι ισορροπίες έχουν αλλάξει και το ενδιαφέρον στρέφεται στην αναζήτηση της μοναδικότητας, της αισθητικής και του νοήματος σε όλες τις εκφάνσεις της ανθρώπινης ζωής. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η ανάγκη για εύρεση δημιουργικών λύσεων στον τομέα διαχείρισης της επαγγελματικής εξέλιξης.

Οι άνθρωποι δεν αναλαμβάνουν συγκεκριμένα καθήκοντα μέσα σε ένα σταθερό και αργά μεταβαλλόμενο περιβάλλον, αλλά αντίθετα σχεδιάζουν, με προσωπική ευθύνη, την πορεία της ζωής τους σε συνθήκες αβεβαιότητας. Επομένως ο τρόπος που μαθαίνουμε χρειάζεται να ανταποκρίνονται σε αυτά τα δεδομένα. Η τεχνοκρατική, αφομοιωτική εκπαίδευση, με την εργαλειακή της προσέγγιση, δεν αφήνει περιθώρια για δημιουργικές εκπαιδευτικές διεργασίες. Εστιάζει στη λειτουργικότητα, στην επιχειρηματολογία και στα δεδομένα, στον κατακερματισμό του όλου σε σημεία

ενδιαφέροντος και στη συσσωρευτική μάθηση. Τελικά αποδυναμώνει τόσο τον μανθάνοντα όσο και τον συντονιστή/ εκπαιδευτή, καθώς τους αντιμετωπίζει σαν τα αναλώσιμα συστατικά μέρη μιας μηχανής. Έξω από την επιτέλεση του συγκεκριμένου ρόλου, τα συστατικά μέρη, είναι λειψά, οπότε η δυνατότητα τους να υπάρξουν αυτόνομα σταδιακά αποδυναμώνεται.

Η μάθηση που στήριζει τον άνθρωπο μέσα στον κόσμο αποσκοπεί στη χειραφέτηση του και δεν επιτρέπει τον κατακερματισμό της γνώσης. Στοχαστές όπως οι Freire, Brookfield, Gramsci, Mezirow, Kegan κ.α. ασχολήθηκαν με τη μάθηση μέσω κριτικής συνειδητοποίησης που απευθύνεται σε ελεύθερους ανθρώπους. Αντίστοιχα, ο σχεδιασμός της οπτικής αφήγησης που προτείνεται, επιδιώκεται να είναι απελευθερωμένος από περιορισμούς και αναδεικνύει όσο το δυνατόν περισσότερες προσεγγίσεις του επιλεγμένου θέματος.

Μια ακόμα παράμετρος που αξιοποιήθηκε στο σχεδιασμό της 'Παράλληλης Πορείας της Σκέψης και της Τέχνης' είναι η προσπάθεια καλλιέργειας της 'Οπτικής Σκέψης' (Visual Thinking). Πρόκειται για την ικανότητα του να σκέφτεται κάποιος ένα θέμα μέσα από οπτικές διαδικασίες, να αντιλαμβάνεται τις λέξεις σαν μια σειρά από εικόνες. Ο Rudolf Arnheim, καθηγητής ψυχολογίας στο Harvard, εξέφρασε ήδη από το 1969 την ανάγκη για ένα εκπαιδευτικό σύστημα που θα εντάσσει την τέχνη στη διδασκαλία όλων των γνωστικών αντικειμένων, σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες. Στην εποχή του η συνεργασία μεταξύ των τεχνών και των θετικών επιστημών θεωρήθηκε αδιανόητη. Σε αντίθεση, στις μέρες μας η συνύπαρξη διαφορετικών επιστημών και τεχνών επιδιώκεται, καθώς προσφέρει πολλές δυνατότητες αποτελεσματικής μάθησης.

Το θέμα της παρούσας έρευνας είναι ο δημιουργικός σχεδιασμός ενός μαθήματος με τη βοήθεια της τέχνης και της τεχνολογίας. Το περιεχόμενο του μαθήματος, η 'Παράλληλη Πορεία της Σκέψης και της Τέχνης' στο δυτικό πολιτισμό, είναι αχανές και αυτό ακριβώς αποτελεί και το σημείο ενδιαφέροντος στη συγκεκριμένη προσπάθεια, δηλαδή το πως θα επιτευχθεί η διαχείριση ενός τόσο μεγάλου όγκου δεδομένων.

Προκειμένου να εφαρμοστεί αυτή η ιδέα στην πράξη αξιοποιείται η πολυμεσική οπτική αφήγηση που επιτρέπει την πολύπλευρη προσέγγιση του επιλεγμένου θέματος σε βάθος και σε εύρος που θα καθοριστεί από τον ίδιο τον χρήστη και που θεωρητικά δεν είναι δυνατόν να φτάσει σε ένα τέλος. Παρότι υπάρχουν ήδη και χρησιμοποιούνται ευρέως εφαρμογές, που σχετίζονται με την παραπάνω ιδέα, όπως η Wikipedia, δεν έχουν αξιοποιηθεί όσο θα μπορούσαν οι δυνατότητες που προσφέρει η παγκόσμια γλώσσα της οπτικής επικοινωνίας και της τέχνης.

Οι τρεις μεγάλες ενότητες της αφήγησης είναι δομημένες με τον παρακάτω τρόπο:

A) Η Φύση: Η ενότητα αυτή είναι αφιερωμένη στην αρχαιότητα και σημείο εκκίνησης της είναι η προσωκρατικοί φιλόσοφοι. Ακολουθεί η Κλασική Εποχή και ολοκληρώνεται με τους Ελληνιστικούς Χρόνους και με τη Ρωμαϊκή Εποχή.

B) Ο Θεός: Η εποχή που ξεκινάει με τους Πρωτοχριστιανούς, την εγκαθίδρυση της Χριστιανικής πίστης και το Μεσαίωνα και σκιαγραφεί τα χαρακτηριστικά της σκέψης και της τέχνης της Δυτικής και της Ανατολικής-Ορθόδοξης Εκκλησίας.

Γ) Ο Άνθρωπος: Καλύπτει την εποχή από την Αναγέννηση, το Διαφωτισμό και φτάνει μέχρι και την Ύστερη Νεώτερη Εποχή.

Η αφήγηση έχει ως περιεχόμενο τη φιλοσοφική σκέψη και την καλλιτεχνική δημιουργία της κάθε περιόδου του δυτικού κόσμου, παρόλο που η διαμόρφωση τους έχει επιρροές και από άλλους πολιτισμούς.

Στόχος αυτής της προσπάθειας είναι η δημιουργία ενός περιβάλλοντος που αναδεικνύει την ολιστική προσέγγιση στη γνώση. Τα στοιχεία από τα οποία αποτελείται η ιστορία είναι φωτογραφίες, αποσπάσματα από εικόνες και πίνακες ζωγραφικής, ηχητικά αρχεία που συνυπάρχουν σε ένα είδος ψηφιακού-κολάζ-αναστοχαστικής εγκυκλοπαίδειας.

Παράλληλα, υπάρχει ένα θεωρητικό υπόβαθρο, πάνω στο οποίο βασίζεται η διήγηση. Εφόσον στην οπτική αφήγηση παρουσιάζεται η παράλληλη πορεία της σκέψης και της τέχνης, οι επισκέπτες έχουν τη δυνατότητα να στοχαστούν, παρατηρώντας σύμβολα και κωδικοποιήσεις. Ιδιαίτερη σημασία δίνεται στο να παραμένει η αφήγηση ανεπηρέαστη από συγκεκριμένες ιδεολογικές τοποθετήσεις και να δίνεται η ευκαιρία στους συμμετέχοντες να στοχάζονται και να αποκτούν κίνητρα για περαιτέρω μελέτη και έρευνα. Οι παραπάνω ιδέες προέρχονται από τους Freire και Mezirow.

Επιδιώκεται να προσεγγιστεί το θέμα της κάθε αφήγησης από αρκετές οπτικές γωνίες και με διαφορετικούς τρόπους έκφρασης και επικοινωνίας. Με αυτόν τον τρόπο, συνυπάρχει ο γραπτός λόγος, η εικόνα, ο ήχος, το βίντεο. Το χαρακτηριστικό αυτό είναι εμπνευσμένο από τη Θεωρία την Πολλαπλής Νοημοσύνης του Gardner. Οι διαθέσιμες νέες τεχνολογίες και το διαδίκτυο καθιστούν εφικτή τη χρονοβόρα διαδικασία συλλογής και ταξινόμησης μεγάλου όγκου δεδομένων, των στοιχείων που αποτελούν την αφήγηση. Ωστόσο κρίνεται σημαντική και η εικαστική επεξεργασία τους έτσι ώστε να συνυπάρχουν αρμονικά και να δημιουργούν ένα αξιόλογο αισθητικό αποτέλεσμα που θα προσελκύσει τους διαδικτυακούς επισκέπτες.

Η δομή της αφήγησης παραμένει κατά βάση γραμμική, με την έννοια ότι υπάρχει μια χρονική ακολουθία. Ωστόσο τα στοιχεία που απαρτίζουν κάθε μια από τις τρεις κύριες ενότητες επιδιώκεται να μην διατηρούν μια αυστηρή γραμμική εξέλιξη, όπου αυτό είναι εφικτό και δεν εμποδίζει στο να παραμένει το περιβάλλον φιλικό στους επισκέπτες. Τα μη γραμμικά στοιχεία αποτελούν τα συστατικά μέρη της αφήγησης και συνήθως πρόκειται για υπερσυνδέσμους που οδηγούν σε ένα δεύτερο ή και ένα τρίτο επίπεδο της αφήγησης και που ανήκει στην ευχέρεια του χρήστη εάν θα τους ενεργοποιήσει.

Συνοψίζοντας, στόχος αυτής της προσπάθειας είναι η δημιουργία ενός περιβάλλοντος, στο οποίο η μάθηση και η τέχνη συνυπάρχουν. Ζώντας σε μια εποχή που υπάρχει η δυνατότητα της ενιαίας σκέψης και της σκεπτόμενης σχέσης μεταξύ επιστήμης και τέχνης ο εκπαιδευτικός σχεδιασμός προσεγγίζεται ως μέρος ενός συλλογικού έργου με έντονο το στοιχείο του ποιητικού στοχασμού.

Βιβλιογραφία

- Arnheim, R. (1999). *Τέχνη και οπτική αντίληψη. Η ψυχολογία της δημιουργικής όρασης*. Αθήνα: Εκδόσεις Θεμέλιο
- Arnheim, R. (2007). *Οπτική Σκέψη*. Θεσσαλονίκη: University studio press
- Beck, U. (2007). *Weltrisikogesellschaft, Auf der Suche nach der verlorenen Sicherheit*. Verlag Frankfurt am Main: Suhrkamp
- Gaarder, J. (1994). *Ο κόσμος της Σοφίας. Μυθιστόρημα για την ιστορία της φιλοσοφίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη
- Gardner, H. (2008). *Les Intelligences Multiples: la théorie qui bouleverse nos idées reçues*. Παρίσι: Retz
- Goethe, J. (2008). Φυσιολογικά χρώματα. Στο Χριστοφόγλου, Μ. (Επιμ.), *Θεωρία των χρωμάτων* (63-85). Αθήνα: Printa
- Gombrich, E.H. (1998). *Το χρονικό της τέχνης*. Αθήνα: Μορφωτικό ίδρυμα εθνικής τραπέζης
- Hollingsworth, M. (1989). *Η τέχνη στην ιστορία του ανθρώπου*. Φλωρεντία: Giunti Gruppo Editoriale
- King, T. (2003). *The truth about stories*. Toronto: Anansi Press.

- Lundy, M. (2009). *Ιερή γεωμετρία*. Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια
- Malraux, A. (1990). *The voices of silence*. Translated by Stuart Gilbert. New Jersey: Princeton University Press
- Martineau, J. (2009). *Το μικρό βιβλίο των συμπτώσεων*. Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια
- Mezirow, J. et al. (1990). *Fostering Critical Reflection in Adulthood*. San Fransisco: Jossey – Bass
- Mezirow, J. (1991). *Trasformative Dimensions of Adult Learning*. San Francisco: Jossey – Bass
- Naughton, Mc P. (2012). *Προοπτική και άλλα είδη οπτικής απάτης*. Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια
- Pink, D. (2005). *A whole new mind: Why right-brainers will rule the future*. N.Y: Riverhead Books
- Rogers, A. (1999). *Η εκπαίδευση ενηλίκων*. Αθήνα: Μεταίχιμο
- Rogers, A. (ed.) (1977). *The spirit and the forms: Essays by and in Honour of Harold Wiltshire*. Nottingham: University of Nottingham
- Sutton, D. (2009). *Πλατωνικά και Αρχιμήδεια Στερεά*. Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια
- Wade, D. (2012). *Συμμετρία, το στοιχείο της τάξης*. Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια
- Γερμανός, Δ. (2001). *Χώρος και διαδικασίες αγωγής. Η παιδαγωγική ποιότητα του χώρου*. Αθήνα: Gutenberg
- Γερμανός, Δ. (2006). *Οι τοίχοι της γνώσης. Σχολικός χώρος και εκπαίδευση*, Αθήνα: Gutenberg
- Καρπούζος, Α. (2014). *Μεταμορφώσεις της Σκέψης: Προσωκρατικοί, Κλασική Αρχαιότητα, Ελληνιστικοί Χρόνοι, Χριστιανική Θεολογία, Αναγέννηση και Νεότερος Κόσμος*. Αθήνα: Εργαστήριο Σκέψης
- Καστοριάδης, Κ. (2001). *Ανθρωπολογία, πολιτική, φιλοσοφία, πέντε διαλέξεις στη Β . Ελλάδα*. Αθήνα: Ύψιλον βιβλία
- Κόκκος, Α. et al. (2011). *Εκπαίδευση μέσα από τις τέχνες*, Αθήνα: Μεταίχιμο
- Κυριτσοπούλου, Ε. (2009). *Die Rolle der Akteure kultureller Bildung in der Transformationsgesellschaft am Beispiel des «Capsula Projekts» Taetigkeitsfelder, Chancen, Finanzierungsmoeglichkeiten* (Δημοσιευμένη μεταπτυχιακή εργασία). Humboldt Universitaet, Berlin
- Κυριτσοπούλου, Ε. (2014). *Creative learning through visual storytelling. The parallel courses of thought and art through a web-based narration* (Δημοσιευμένη μεταπτυχιακή εργασία). AKTO, Athens

Web Sites

- Multiple authors from Open University. (2012). *Innovating Pedagogy: Exploring new forms of teaching, learning and assessment, to guide educators and policy makers*. Ανακτήθηκε: Φεβρουάριος 7, 2014 από http://www.open.ac.uk/personalpages/mike.sharple/Reports/Innovating_Pedagogy_report_July_2012.pdf
- Multiple authors from Open University. (2013). *Innovating Pedagogy: Exploring new forms of teaching, learning and assessment, to guide educators and policy makers*. Ανακτήθηκε: Απρίλιος 4, 2014 από http://www.open.ac.uk/personalpages/mike.sharple/Reports/Innovating_Pedagogy_report_2013.pdf
- Clandinin, D.J. (2006). *Narrative Inquiry: A Methodology for Studying Lived Experience*, Sage publications. Points of Convergence in Music Education: The Use of Data Labels as a Strategy for Mixed Methods Integration
Journal of Mixed Methods Research December 9, 2014 0: 1558689814560264v1-1558689814560264. Ανακτήθηκε 16 Σεπτεμβρίου, 2014, από <http://rsm.sagepub.com/cgi/content/abstract/27/1/44>
- Stevens, J. (2013). *What is a multimedia story?* Multimedia storytelling: Learn about the secrets from experts at Multimedia Storytelling Institute. Ανακτήθηκε: Αύγουστος 7, 2014 από <http://multimedia.journalism.berkeley.edu/tutorials/starttofinish/>
- Cloud Mc S. (2007). *Understanding Comics: The invisible Art, The sequential juxtaposition of images in space*. Ανακτήθηκε: Αύγουστος 17, 2014 από <http://objectgroup.org/20070301/>
- Today, J.A. (2014). *Adobe Muse CC Parallax Scrolling Tutorial | Horizontal Scrolling Websites*. Ανακτήθηκε: Ιούλιος, 15, 2015 από <https://www.youtube.com/watch?v=diUtfwFGI1w>
- Kyritsoπούλου, P. (2014). *Introduction to Aesthetics / Η Ιστορία της Αισθητικής*, from ergastirio skepsis. Ανακτήθηκε 10 Σεπτεμβρίου, 2015, από <https://vimeo.com/109876384>